

Måndagen den 13 April.

Kl. $\frac{1}{2}$ 2 e. m.

§ 1.

Justerades protokollsutdrag rörande de i sammanträdet den 11 innevarande månad fattade beslut.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till Stats-Utskottet Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående dyrtidstillägg för kleresistaten vid Kongl. Flottan samt för lärarepersonalen vid Skeppsgosseskolan i Carlskrona.

§ 3.

Vid föredragning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående en förändrad lagstiftning för enskilda, sedelutgifvande banker anförde

Herr Jöns Rundbäck: Jag anhåller att få yttra några ord angående den nu föredragna Kongl. propositionen, dervid jag dock vill på förhand gifva till känna, att de anmärkningar jag här kommer att framställa kunna blifva hvarken många eller synnerligen omfattande, enär den korta tid, hvarunder det Kongl. förslaget varit hvilande på Kammarens bord, icke medgifvit mig att taga denna vidlyftiga regeringshandling i tillbörligt noggrannt betraktande. Den fråga, som der behandlas, är emellertid så stor — för min del anser jag den till och med vara den största, som hittills förekommit vid denna riksdag — att jag icke kan uraktlåta att beledsaga densamma med en och annan erinran, hvartill den vid en hastig öfverblick synts mig gifva anledning. På samma gång anser jag mig likväl böra förklara, att jag af den Kongl. propositionen med glädje inhemtat, att flera förändringar, ledande, såsom jag hoppas, till lika många förbättringar i nu gällande lagstiftning för våra enskilda, sedelutgifvande banker, blifvit af Kongl. Maj:t föreslagna. Glädjen är i detta fall för mig så mycket större, som jag med tillfredsställelse funnit, att flera yttranden och anmärkningar, hvilka jag vid föregående riksdagar i denna Kammare uttalat emot vissa bestämmelser uti den ifrågavarande banklagstiftningen, här i detta lagförslag vunnit erkännande och iakttagits.

Jag skall nu öfvergå till en kort granskning af några enskilda paragrafer i detta nya förslag.

I 1 § visar det sig sålunda, att Kongl. Maj:t förbehållit sig rättighet att vid hvar tionde år efter denna författnings utfärdande anställa förnyad granskning af bolagsreglorna för alla dåvarande sedelutgifvande bankbolag samt deri vidtaga de förändringar, som af omständigheterna påkallas. Jag erkänner, att en sådan bestämmelse, i och för sig betraktad, är både naturlig och riktig, men jag anhåller att få underställa bepröfvandet af det sammansatta Banko- och Lag-Utskott, hvilket torde komma att behandla detta ärende, huruvida icke tidpunkten för granskningsrättens utöfning måste anses vara väl långt utsträckt och för sällan återkommande samt huruvida icke Kongl. Maj:t borde berättigas att oftare, om så behöfves, vidtaga ändringar i bankreglorna. Jag vill i sådant hänseende till stöd för min mening nu endast påpeka en omständighet, som Herrarne väl känna, den nemligen, att vid hvarje riksdag, som jag åtminstone haft äran taga del i representationens förhandlingar, vi beslutit förändringar i Riksbankens reglemente. Sådant är en naturlig följd af den aldrig stillastående tidens rastlösa utveckling, som fortskrider med jemna steg framåt och förändrar det beståendes förhållanden samt dermed äfven åsigtterna hos representationen, samt nödgår att tillse, det vårt bankväsende också håller jemna steg med tiden samt förmår det motsvara dess fordringar. Vid sådant förhållande vet jag icke, om det kan vara rätt och lämpligt, att de enskilda bankerna skola undfå privilegium att under loppet af tio år icke vara underkastade förändringar i grunderna för deras verksamhet.

Hvad derefter vidkommer de nya föreskrifter Kongl. Maj:t meddelat angående kontrollerna öfver dessa bankers förvaltning, anser jag dem visserligen vara mera tillfredsställande än de nuvarande, men jag tillåter mig ändock att äfven i detta hänseende fästa det Sammansatta Utskottets uppmärksamhet derå, att ännu skarpare och mera direkte verkande kontroller torde böra utfinnas och föreskrivas till gagn så väl för bankerna sjelfva som för deras kredit hos allmänheten.

I afseende å sedelutgifningsrätten, hvilken utan tvifvel är den viktigaste bestämmelse som finnes i hela banklagen, har Kongl. Maj:t strukit den nu bestående rättigheten för de enskilda bankerna att utgifva sedlar på kassakreditiv. Denna restriktion kom verkligen icke heller för tidigt. Redan för tio år tillbaka utkämpades inom representationen ganska heta strider om riktigheten af det nämnda medgifvandet, hvilket från flera håll med iver förfäktades. Vinden har emellertid nu slagit om. Icke blott Kongl. Maj:t och de enskilda, sedelutgifvande bankbolagen sjelfva, utan äfven personer, hvilka på den tiden, efter hvad jag med visshet känner, med en envishet, som varit värd en bättre sak, försvarade okränkbarheten af denna rättighet, hafva afstått ifrån att påyrka dess bibehållande. Kongl. Maj:t har dock velat fortfarande förurna de enskilda bankerna rätten att utgifva sedlar på *inmeliggande kassa*, begränsad efter befintliga tillgångar icke blott vid hufvudkontoret, utan äfven vid de afdelningskontor, der allmänna ombud finnas anställda, äfvensom på bankens behållning af i Riksbanken på löpande räkning insatta medel. Detta är likväl en grundval för sedelutgifningsrättens beräkning, hvilken jag anser

vara af en ganska vådlig beskaffenhet och för den skull böra undanrödjas. Färan och oegentligheten af en dylik bestämmelse äro ock lätteligen funna. Må vi blott tänka oss hvad det egentligen vill säga, att en enskild bank skall ega befogenhet att utgifva sedlar ej allenast på hela sin grundfunds-säkerhet och jemväl på reservfonden samt på innehafvande guld och silfver, utan äfven på inneliggande kassa. Denna kan ju snart sagdt hvarje minut fluktuera. Ena timmen kan kassan stå flera 100,000 kronor högre än den begagnade sedelutgifningsrätten; nästa timme kan den hafva sjunkit betydligt derunder. Och inträffar detta senare fall, hvad skall banken göra? Icke är det möjligt för banken att i samma ögonblick kommandera tillbaka det belopp af den utgifna sedelmängden, som öfverskjuter kassabehållningen, och omöjligheten af en dylik åtgärd ökas i samma mån som sedelutgifningsrätten nått sitt maximum. Kongl. Maj:t har visserligen såsom ett preservativ föreslagit, att totalbeloppet af de egna banksedlar, som bankbolag må utlemna och hålla i rörelsen utelöpande, icke må utgöra mer än tre gånger beloppet af den kassa, som banken liktidigt innehar, men detta förbehåll skall enligt mitt förmenande, i verkligheten visa sig vara, om det antages, af ganska oviss, ja, af ingen betydelse. Och hafva Herrarne klart för sig, hvarutaf en inneliggande kassa kan bestå? Jag kan visserligen hafva inne en kassa på t. ex. 1,000 kronor. Men hvem garanterar att hela denna kassa är *min* egen- dom? Den kan ju till större eller mindre del bestå af lånta pengar. Derför finnes intet hinder. Antagom nu att en enskild bank lånat upp en million kronor och att denna summa för tillfället utgör dess inneliggande kassa. Den eger då, jemlikt berörda stadgande, ovilkorligen att utsläppa sedlar för hela detta belopp. Nå väl! Hvilket är då *underlaget* för dessa sedlar? Upplånade medel, belt enkelt, och ingenting annat. Detta förhållande och denna bestämmelse vågar jag derföre på det liffigaste anbefalla till synnerligt behjertande och allvarlig ompröfning af det Sammansatta Utskottet.

I öfrigt har Kongl. Maj:t, så vidt jag kan finna, bibehållit oförändrad den nuvarande bestämmelse i lagstiftningen för de enskilda, sedelutgifvande bankerna, som angår det fall, då en bank vägrar att inlösa sina sedlar. Äfven i detta särskilda hänseende hoppas jag, att Sammansatta Utskottet må taga i betraktande, huruvida icke innehafvaren af sådan banks sedlar må kunna beredas större lätthet att utfå sin rätt, än nu gällande föreskrifter medgifva. Hvar och en känner, att, om en bank vägrar att inlösa sina sedlar, skall anmälan derom ske hos notarius publicus. Denne skall åter anmäla förhållandet hos vederbörande Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, hvilken myndighet i sin ordning skall ingå med anmälan till Kongl. Maj:t, som derefter beslutar, om banken skall ställas under utredning eller icke. Hvilken invecklad procedur är icke detta? Man invänder, att en dylik händelse icke inträffat, men jag svarar, att man lagstiftar icke blott för hvad som händt, utan, äfven för hvad som måste antagas *kunna* hända. Saken förtjenar onekligen att uppmärksammas af det Sammansatta Utskottet, och jag har derföre också här framhållit den.

Jag ber nu att få öfverflytta betraktelsen till en annan del af ämnet, hvarå jag äfven velat hafva fästad Utskottets granskande uppmärk-

samhet. Jag åsyftar bestämmelsen i 72 § Regeringsformen. Såsom bekant, är der stadgadt, att "Riksdagen allena eger rätt att genom banken utgifva sedlar, som för mynt i Riket må erkännas". Enligt min uppfattning af detta stadgande afser detsamma egentligen att gifva uttryck åt det förhållande, som vid 1809 års Riksdag, då paragrafen formulerades, upptogs i hafvudsatsen, eller att Riksdagen allena eger rätt att utgifva sedlar. Bisatsen, hvilken är denna vidfogad, eller tillägget: "som för mynt i riket må erkännas", synes mig endast beteckna en egenskap hos Riksbankens sedlar. Vill man stryka sistberörda bestämmelse, har jag för min del ingenting deremot. Men äfven om denna bisats bibehålles, förringar den, enligt min öfvertygelse, på intet vis grundlagens bud och Riksdagens rätt att låta genom Riksbanken "*allena*" utgifva sedlar. Då den sedermera så mycket omtalade och omhandlade s. k. 72:an år 1809 affattades, var ifrågavarande stadgande närmare än nu anslutet till det föregående och lydde ursprungligen: "egande Riksdagen Ständer allena rätt att genom Banken utgifva sedlar, som för mynt i Riket må erkännas" och dermed var paragrafen då afslutad. Tror någon, att Konstitutions-Utskottets ledamöter vid nämnda riksdag och dess dåvarande sekreterare, kanske den utmärktaste sekreterare, som detta Utskott någonsin haft och hvilken allmänt medgifvas hafva egt en ovanlig förmåga att formulera lagar, skulle hafva affattat berörda bestämmelse i 72 § Regeringsformen så, som då skedde, om icke meningen varit att genom ett grundlagsstadgande åt Riksbanken ensam förbehålla sedelutgifningsrätten här i landet. Hade Utskottet blott velat gifva Riksbankens sedlar egenskapen af mynt, hade Utskottet säkerligen gifvit åt stadgandet en sådan form, att det kommit att lyda t. ex. på följande sätt: skolande Bankens sedlar för mynt i Riket erkännas. En dylik formulering af stadgandet hade i ty fall varit alldeles tillräckligt bindande för ändamålet. Nej, bestämmelsen, att Banken "*allena*" eger rätt att utgifva sedlar, tillkom i bestämd afsigt, att ingen annan svensk bankinstitution än Sveriges Riksbank skulle kunna lagligen befatta sig med sedelutgifning. Närmaste anledningen var den, att vid sidan af Riksbanken sedelutgifning bedrifvits af Riksgälds-kontoret, hvilket missbrukat denna rätt. 1809 års lagstiftare kunde så mycket mindre åsyfta några sedelutgivande enskilda banker, som den författning, hvilken medgaf bildande af enskilda bankinrättningar i riket, utfärdades först år 1824 och i densamma icke ett ord förekommer om någon sedelutgifningsrätt. Den rättigheten insmogs i banklagstiftningen icke förr än år 1834, och Riksdagen förklarade då, att Kongl. Maj:t öfverskridit sin befogenhet. Min öfvertygelse är ock den, att med grundlagens bud icke egentligen låter sig förlika, att enskilda banker tillåtas utgifva sedlar, så länge 72 § Regeringsformen ej undergår förändring. Och följaktligen måste jag äfven anse, att de tillätelser, som i sådant hänseende hittills meddelats, hafva tillkommit vid sidan af grundlagen och i strid med så väl dess ordalydelse som dess anda.

Det är endast dessa anmärkningar jag nu velat underställa det blifvande Sammansatta Utskottet. Jag hoppas, att åt den viktiga frågan skall af Utskottet egnas det noggranna skärskådande och den omsorgsfulla granskning, som den väl förtjenar samt anhåller, att detta mitt

yttrande måtte få åtfölja den Kongl. propositionen vid dess remiss till Banko-Utskottet.

Härmed var öfverläggningen slutad. Den Kongl. propositionen hänvisades till Banko-Utskottet, dit jemväl Herr Jöns Rundbäcks i anledning af densamma nu afgifna yttrande skulle öfverlemnas.

§ 4.

Föredrogs dernäst Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående den beskattning, som i följd af tackjernstiondens upphörande bör bergslagerna i riket påföras.

Härvid yttrade:

Herr Johan Johansson i Ringshyttan: Herr Talman! Otvifvelaktigt finnes icke många bland Er, mine Herrar! som icke tycka att den nu föredragna Kongl. propositionen är af den obetydliga beskaffenhet, att den icke förtjenar att särskildt omnämnas vid sjelfva remissen, men då denna proposition grundar sig på en skrifvelse från Kammar-kollegium, hvilket funnit saken af så stor vigt, att Kollegium ansett sig böra med denna redan förut mycket ventilerade fråga ånyo besvara Kongl. Maj:t och Riksdagen, så må det förlåtas, att en af parterna i denna angelägenhet tager till ordet för att beledsaga propositionen med några anmärkningar, berörande omständigheter, hvilka eljest icke skulle komma till Stats-Utskottets kännedom. Jag finner ökad anledning till detta mitt djerfva försök i den omständigheten, att Kammar-kollegium uti den skrifvelse till Kongl. Maj:t, som föranledt propositionen, föreslår vissa åtgöranden *för att på förhand undanrödjå hvarje skäl till klagan*, hvilket ju tydligen visar, att vederbörande sjelfva befara att här föreligga anledningar till klagomål. För att i någon mån stäfja Herrarnes otålighet, vill jag ock på förhand förklara, att hvad jag nu kommer att andraga rörande föreliggande fråga endast och allenast kommer att utgöras af sakuppgifter, för hvilka jag när som helst är färdig att stå till svars, och hvilka jag, om så fordras, skall leda i bevis inför Stats-Utskottet, vore det äfven i närvaro af Kammar-kollegii hela tienstemannapersonal.

Kongl. Maj:ts och Rikets Kammar-kollegium är en gammal, vördnadsvärd institution, som aldrig gjort sig känd för opåkalladt fjesk. När denna fråga första gången behandlades, använde Kammar-kollegium sex år för att uppsöka den grund, hvarefter frågan borde lösas. Visserligen hade det god hjälp af en annan lika vördnadsvärd institution, som på senare tiden varit ett favoritämne vid våra samtal här i Kammaren, nemligen Kommers-Kollegium, men jag tror icke att utredningen vann det det allra ringaste på detta samarbete. Emellertid blef resultatet ett betänkande af den 31 December 1867, och frågan har sedermera varit före vid flera riksdagar samt slutligen vid 1871 års riksdag föranledt beslutet om tackjernstiondens upphörande samt i sammanhang dermed, såsom vederlag, påförandet af half ränta och half rotering å de flesta hemman inom bergslagerna. Roteringen har redan genom vakansafgifters er-

läggande börjat utgöras; återstår således den halfva räntan. När nu de båda Kollegierna egnat frågan en så grundlig behandling, skulle man kunna tro, att den utredning deraf, som förekommer i 1867 års utlåtande och på hvilken Riksdagen grundade sitt beslut, var så beskaffad att det icke skulle möta svårighet för Kammar-kollegium att fullgöra de åligganden med afseende å ifrågavarande sak, Kollegium erhållit i sammanhang med och till följd af beslutet om tackjernstiondens upphörande. Roteringsavgifter äro, som jag nämnde, redan påförda och erlagda för 2:ne år, men i fråga om bestämmandet af den halfva ränta, som af bergsmanshemmanen skall erläggas i tiondens ställe, har Kammar-kollegium behöft hela tre år, endast och allenast för att förbereda denna verkställighet, och slutligen kommit underfund med att så stora svårigheter för en del utaf den af Riksdagen beslutade räntepåföringen möta, att Kollegium nödsakats hos Regeringen anhålla om en framställning att, hvad jordeboksräntan i förevarande fall angår, densamma måtte nedsättas från dess halfva belopp till endast en tredjedel, på det att, såsom Kollegium förklarar, denna beskattning icke skall blifva orättvis och föranleda klagomål. För min del får jag säga att jag visserligen skulle vara särdeles tacksam för en dylik skattelindring, om man i verkligheten vore skyldig någon jordeboksränta alls, vare sig half eller tredjedels; men jag har just tagit till ordet för att söka ådagalägga att så icke är förhållandet, åtminstone inom vissa bergslager och för vissa hemman. Vid ett hastigt genomläsande af den Kongl. propositionen har jag visserligen funnit att hemmantalet, som här är i fråga, af Kammar-kollegium i dess senaste skrifvelse af den 19 December 1873 uppgifvits till 755⁵³,⁶⁰ mantal. Denna siffra är ganska riktig, då man utgår från 1867 års betänkande, men jag vill härvid erinra, att hvad särskildt Örebro län beträffar icke mindre än 19⁵,⁶ mantal i hvad fall som helst icke äro skyldiga någon jordeboksränta, derföre att dessa hemman tillkommit först under en senare tid, och jag kan för de flesta uppvisa officiella uppgifter, som konstatera tidpunkten för deras skattläggning. Inom Filipstads bergslag blir differensen emellan Kammar-kollegii och min beräkning ännu större. Der hafva, enligt Kollegiernas utlåtande af 1867, ej mindre än 6¹,² hytta, motsvarande 36 hemman, *icke* erhållit en sådan eftergift, som bör kunna förorsaka påföring af jordeboksränta; och jag är säker att, om man äfven egnade de öfriga bergslagerna en närmare utredning, och under förutsättning att uppgifterna om hemmanen i öfrigt vore riktiga, man äfven der skulle finna att många hemman icke hafva erhållit någon eftergift i jordeboksräntan.

Vidare är uti samma skrifvelse summan af jordeboksräntan uträknad till 4,504 R:dr 60 öre, eller i medeltal till 5 R:dr 96 öre pr hemman, och äfven detta belopp är riktigt, då man utgår från 1867 års betänkande, hvilket äfven Kammar-kollegium gjort. I fall Riksdagen bifaller föreliggande framställning från Kongl. Maj:t, skulle denna räntesumma minskas till en tredjedel, då på hvarje hemman i medeltal endast skulle belöpa 3 R:dr 97 öre. Dessa siffror äro dock, såsom beräknade öfver hufvud taget för alla bergslagerna, temligen förrådiska, emedan de i verkligheten ställa sig vida högre i vissa bergslager, såsom t. ex. i Westerbergslagen, der medeltalet pr hemman egentligen utgör 11: 52; i Norbergs bergslag 11: 16 och i Skinnskattebergs 8: 10 o. s. v. De bergslager, som minst skulle komma

att bära tungan, äro just Nora och Lindes m. fl. bergslager inom Örebro län, der ifrågavarande jordeboksränta icke uppgår till mer än 4: 36 pr hemman. Nu lär det också vara meningen, att inom de särskilda bergslagera räntan skall beräknas och påföras så, att hvarje bergslag får sin ränta utan sammanblandning med de andras och derefter på hemmanen fördelas. Jag vill emellertid med afseende å den eftergift, som förmenas hafva skett i jordeboksräntan, visa, hvad de nyssberörda bergslagera i Örebro län särskildt beträffar huruledes den grundsumma, som skulle förekomma till fördelning mellan hemmanen derstädes, blifvit af Kammar-kollegium oriktigt beräknad.

Det lär inom juridiken vara en allmänt vedertagen praxis, att, när en part gjort sig skyldig till tvetalan, han med detsamma anses moraliskt fälld, och jag får säga att Kammar-kollegium gjort sig skyldigt till en ganska märklig tvetalan i denna fråga. När i ett aldeles likartadt beskattningsmål, hvori utlåtande afgafs den 3 Oktober 1842 rörande hemman inom Lindes socken, Kollegium skulle uträkna den jordeboksränta, från hvars utgörande dessa hemman ansågos fritagne, kom Kollegium till det resultat, att denna ränta utgjorde 26 lispund osmundsjern pr hemman. Aldeles samma argumentation, som begagnades uti bemälda utlåtande, återfinnes nästan ordagrann i 1867 års utlåtande, men summan har i detta senare utan uppgifvet skäl blifvit minskad till 20 lispund; och jag vill nu öfvergå till en granskning af huru denna summa tillkommit. Den osmundsjernsränta som i 1624 års räkenskap uppgifves såsom frinjuten inom Nora och Lindes bergslager, utgjorde nemligen 29 läster 1 hundradt osmundsjern, motsvarande ett belopp af 6,964 lispund. Divideras detta pundtal med antalet hemman i dessa bergslager enligt samma års jordebok, uppgående till 446¹/₄ mantal, så erhålles en qvot af 15.61 lispund och icke såsom Kammar-kollegium beräknat, 20 lispund. Detta är ju ett slående bevis huru föga man kan lita på Kollegii beräkningar, och må vara sagt äfven under förutsättning att själva grundsumman icke af annan anledning skulle kunna på något vis nedsättas. Men det märkvärdiga är att äfven här förefinnas åtskilliga omständigheter att uppmärksamma, ehuru Kammar-kollegium derom icke lemnat den ringaste antydning, och hvilka omständigheter ovilkorligen måste förorsaka ganska betydliga afdrag från nämnda grundsumma, 6,964 lispund. I fall den nu till remiss anmälda propositionen af Riksdagen bifalles, eller icke, skola nuvarande innehafvare af bergsmanshemman i alla händelser protestera mot att betala den osmundsjernsränta som före 1608 utgjordes af "kyrkobolsboerne", samt de torp och lägenheter, hvilka sedermera tillkommo Nora och Lindes städer. Skall någon i detta fall betala, så bör det väl vara dessa städer och icke bergsmanshemmanen. I förbigående må erinras, att dessa städers privilegier utfärdades först den 20 December 1643 och således hafva tillkommit senare än den tidpunkt, hvilken i föreliggande beskattningsärende, enligt Kammar-kollegii uttryckliga förklarande, skall läggas till grund vid påföringen. Vidare vill jag frånräkna den ränta, som utgjordes af 4 s. k. "arf och egna hemman", hvilka sedermera af Gustaf II Adolf donerades till Upsala Akademi, äfvensom räntan å Gyttorps kronohytta, hvilken Kronan inlöste 1606 och hade under eget bruk omkring 60 år, hvarefter densamma bortsludrades — jag begagnar afsigligt detta starka uttryck —

och de nya hemman, som af denna hyttas tillhörigheter sedermera uppstått, hafva så sent som för några få år sedan blifvit skattlagda. Vidare vill jag icke kännas vid röntan för Saxhyttan, derföre att denna hytta fordom räknades till Nora bergslag och 1597 förlades till Vermland. Jag anser det vara fullt tillräckligt om Saxhyttans gamla ränta betalas på ett ställe, nemligen i Grythytte bergslag, dit hyttan förlades 1633 och jemväl nu finnes debiterad för sin gamla ränta i 1867 års utlåtande. Ej heller godkänner jag den ränta, som bör drabba Ramshyttans säteri, hvilket undfick denna frihet år 1679. Vi bergsmän kunna verkligen icke åtaga oss att nu begynna en ny årlig skattebetalning, föranledd endast deraf att Kammar-kollegium för 200 år sedan måhända glömt att uttaga valuta för de friheter, nämnda säteri fick sig tillerkända. Sammalunda är ock förhållandet med alla de förmedlade hemman, som finnas inom dessa bergslager, då förmedlingen i allmänhet egt rum senare än från 1630-talet. Vidare kan jag icke kännas vid röntan på några torp, hvilka sedermera blifvit skattlagda och nu återfinnes bland sådana hemman, som af Kollegium icke anses åtnjuta några räntefriheter.

Den betydligaste delen af ifrågavarande osmundsjernsränta är likväl den som ligger på de gamla hyttorna. Äfven denna del af ifrågavarande räntebelopp har Kammar-kollegium i 1867 års utlåtande helt enkelt behagat tillräkna bergsmanshemmanen; men i samma utlåtande har Kammar-kollegium dock amoralunda förfarit med hyttorna i Norbergs bergslag, ehuru det synes mig att i förevarande fall bergslagerna rättvisligen bort lika behandlas. Kammar-kollegium förklarar nemligen (sid. 29 af 1867 års utlåtande) att denna räntepost, som der kallas hyttegälsjern och är af fullkomligt samma beskaffenhet som hytteskattejern i de öfriga bergslagera, "var en skatt endast på *hyttorna* men icke på *hemmanen*, hvaraf ock lærer följa att vid beräkning af de skyldigheter, från hvilka hemmanen blifvit befriade, denna räntepost icke heller bör dem till ersättning påföras". Denna räntepost utgör som sagdt den betydligaste delen af hela summan.

Jag måste äfven frånräkna ännu en post — den sista — som också finnes inräknad i 1624 års jordebokssumma, och som jag icke vet rätt huru jag skall beteckna. Det kanske tillåtes mig att härvid använda en benämning, som jag utom Kammaren för några dagar sedan hörde begagnas i fråga om en annan sak, nemligen att den närmast kunde öfversättas med "brist i besparingar". Här förefinnes nemligen i den af Kammar-kollegium beräknade jordeboksröntan ett ganska betydligt belopp, som aldrig funnits påfördt hvarken hyttor eller jord, men som kommit med i slutsumman, jag har icke kunnat utleta af hvilken anledning.

Sammanräknar jag alla de poster, hvilka jag sålunda kan visa vara orätt medtagna i slutsumman, uppgå de till icke mindre än omkring fem tusen ett hundra lispund, och om jag drager detta belopp från det pundtal, hvilket — som jag nyss nämnde — enligt Kammar-kollegii beräkning skulle utgöra grunden vid den nya röntans beräkning, nemligen 6,964, så återstår endast omkring 1,800 lispund osmundsjern att fördela på de hemman, som skulle vara skyldiga att draga jordeboksränta. Går man härvid till väga såsom Kammar-kollegium föreslagit, skulle på hvart och ett af hemmanen belöpa något öfver 4 lispund, hvilken ränta ytterligare,

jemlikt den nu föredragna Kongl. propositionen skulle nedsättas till en tredjedel. Jag tror att under sådana förhållanden, då räntan till slut skulle reduceras till en sådan obetydlighet, som föga öfver ett lispund jern pr hemman, det icke ens är mödan värdt att röra uti denna invecklade fråga, i synnerhet om Kammar-kollegium skulle gifva mig rätt med afseende å de anmärkningar och påståenden, jag härmedelst vågat framställa. Men med stöd af Kammar-kollegii eget uttalande i 1867 års utlåtande, skall det ock kunna ifrågasättas, huruvida ens påföringen af dessa 1,800 lispund bör ske, då Kollegium på ett ställe i utlåtandet uppställt såsom grundsats vid berörda räntas påförande inom Nora och Lindes bergslager, att alla hemman, hvilka tillkommit efter år 1620, icke anses hafva fått någon eftergift af ränta och således icke heller böra drabbas af den af 1871 års Riksdag påbjudna debiteringen. Nu är det ett erkänt faktum, att inom nämnda bergslager icke finnes något hemman skattlagdt förrän 1625, och då tackjernstionden år 1608 påbjöds fanns det blott hyttor utan jordbruk samt några "stubberud", det vill säga afröjda nybyggen och torp, äfvensom på några få ställen skattlagd jord med uppgifvet skattetal i öres- och örtugland, markland, och så vidare. Skulle nu den af gammalt skattlagda *jorden* vidkännas den gamla jordeboksräntan, så befarar jag, att så stora svårigheter skola möta vid utredningen af hvilka hemman som bildats af ifrågavarande skattejord, att en sådan utredning knappast kan åstadkommas ens af med ortens förhållanden fullt hemmastadda personer, och ännu mindre af Kammar-kollegium. Utid den af Kollegium sist aflåtna skrifvelsen i ämnet af år 1873 framhålles äfven ett annat sätt att gå till väga vid påförandet af denna omtvistade jordeboksränta. Kollegium säger nemligen, att man skulle kunna begagna den utvägen att genom ny skattläggning efter gällande metoder påföra det rätta räntebeloppet; men Kollegium tillägger ock att detta sätt torde vara förenadt med så stora kostnader och svårigheter att saken icke förtjenar den vidlyftiga bearbetning, som häraf skulle blifva följden. Detta är nog sannt; för min del får jag dock invända att i dessa bergslager icke finnes ett enda så kalladt *gammalt hemman*, som icke är skattlagdt eller *utgör ränta i full öfverensstämmelse med för orten gällande skattläggningsmetoden*. Denna metod, som blifvit antagen af deputerade i orten år 1705, har ock erhållit stadfästelse af Kammar-kollegium den 24 November 1712, någonting som Kollegiet torde hafva svårt att bestrida eller förneka. Den viktiga handling, hvarpå denna metod i verkligheten grundar sig, nemligen i fråga om räntans storlek å ett hemman, skulle enligt hvad som omförmäles uti 1867 års betänkande icke "vara till finnandes." Då denna fråga ett föregående tillfälle behandlades vid riksdagen — det var nemligen vid det första riksmöte, hvori jag hade äran deltaga — tillät sig till och med en ledamot i Kam-maren, hvars namn äfven står under det ofta omtalta betänkandet, att nästan hänande yttra, att jag skulle göra den kamerala forskningen en ofantlig tjenst, om jag kunde framvisa urskriften till denna handling. Jag visade redan då, på denne talares uppmaning, en afskrift, som visserligen icke var ortografiskt noggrann, men jag har sedermera genom en tillfällighet lyckats få reda på sjelfva originalet. Jag håller det här i handen och hvem af Herrarne som önskar må taga detsamma till skärskå-

dunde, då jag icke anser mig böra fresta Herrarnes tålmod med dess uppläsning. Handlingen är alldeles oskadad och ingen enda bokstaf är borta, ehuru rättor "knaprat" bort det ena hörnet. Den räntepostens uppgörelse, som med denna handling blifvit afslutad, grundar sig åter på andra Kongl. Bref af ännu äldre data. Hvad exempelvis beträffar ränteposten "drängelön", så har denna blifvit bestämd dels genom Kongl. Brefven den 27 November 1612 och dels genom ett kontrakt af den 31 December 1620; och hvad angår en annan räntepost "landtågsgården" grundar den sig på Kongl. Brefvet den 16 Oktober 1617, hvilket sistnämnda bref har sin märkvärdighet äfven i det afseendet, att hvarken konsept eller någon afskrift deraf finnes, vare sig i Riksarkivet eller Kammararkivet. Jag har nu emellertid originalet i min ego och endast tvenne bokstäfver af ett namn äro derå utplånade. Brefvet är egenhändigt undertecknat af Gustaf den Andre Adolf samt kontrasignerat af den store Rikskansleren, och dess äkthet står öfver allt tvifvel.

När jag nu på detta sätt undan för undan kan rent af *bevisa* att Nora- och Lindes med flera bergslager ingenting äro skyldiga hvarken i *Jordeboksränta* eller till och med i *Mantalsränta* — om hvilken senare titel likväl nu icke är fråga — skulle jag helst hafva sett, för Kammar-kollegii egen skull, om det hade än ytterligare besinnat sig på saken, det måtte hafva åtgått huru lång tid som helst. Måhända hade då Kollegium kommit till ett helt annat resultat och föreslagit Kongl. Maj:t att till Riksdagen hemställa om eftergift å alltsammans.

Hvad jag anført med afseende å förenämnda bergslager gäller till största delen äfven om Filipstads bergslag. Det hufvudsakliga af den jordeboksränta, som derstädes är ifrågasatt att påföras, utgöres af hytteskattejern. Det lider icke tvifvel att, i den händelse Kammar-kollegium vill vara fullt konsekvent i fråga om *hytteskatten* inom de särskilda bergslagerna, jemväl Filipstads bergslag bör befrias från efterräkning i detta hänseende. Jag tror äfven att förhållandet i Vesterbergslagen är enahanda, derest saken gjordes till föremål för grundlig undersökning af någon, helst icke-kameralist; och jag skulle kunna gifva hemmansegarne inom denna sistnämnda bergslag en god fingervisning för att få ett godt slut på den saken. Kommers-kollegium afgaf nemligen den 22 Maj 1867 ett utlåtande, hvari förklarar, att denna bergslag icke åtnjuter den ringaste eftergift i beskattningshänseende, hvilket uttalande likväl icke hindrat bemälda Kollegium att i förening med Kammar-kollegium uti det af mig ofta åberopade gemensamma utlåtandet, 7 månader senare, eller den 31 December samma år påstå att Vesterbergslagen haft räntefrihet. Jag är fullt öfvertygad, att man vid en tredje granskning skulle erhålla samma resultat, som ernåddes i det första utlåtandet af den 22 Maj.

Jag återkommer ännu en gång till Kammar-kollegii senaste skrifvelse i ämnet. Der omnämnes på tal om Grythytte bergslag, att en fördelning efter mantal derstädes af räntan möter svårighet, emedan tvenne skattemetoder här skulle vara att tillämpa. Jag vill härvid fästa uppmärksamheten derpå, att Kollegium sjelft synes hafva begagnat ej mindre än *fyra* olika skattläggningsmetoder uti 1867 års utlåtande och kommit till olika resultat vid hvar och en, hvilket märkvärdiga förhållande hvem som helst kan finna vid beräkning af landtågsgården för olika hemman

inom denna bergslag. Vid sådant förhållande vill det synas, som skulle det fordras mer än meniskt förnuft för att kunna utleta det rätta, och jag tror ej, att Kammar-kollegium skall förmå utreda den intrasslade härfran på ett sådant sätt, att icke någon skall blifva mer eller mindre orättvist lidande.

Sedan jag nu efter bästa förmåga sökt att framställa min åsigt om saken, icke i afsigt att gifva Stats-Utskottet någon som helst fingervisning huru frågan bör behandlas, utan för att visa huru beskaffad och invecklad den i sjelfva verket är, tillåter jag mig slutligen uttala den förhoppningen, att Stats-Utskottet skall noggrannt taga frågan i öfvervägande. Skulle Kammar-kollegium ännu en gång få denna fråga till förnyad ompröfning, vore detta måhända till vinst för bergslagerne, på samma gång det vore en fördel för Kollegium. Huru saken än må komma att af Riksdagen afgöras, är jag dock förvissad derom, att det inom bergslagerne skall finnas tillräckligt seg viljekraft och ihärdighet att kunna med bevisande handlingar hålla Kammar-kollegium stängen, så länge det finnes något kvar utaf dessa gamla räntor. Jag anhåller att mitt yttrande må få medfölja remissen till Stats-Utskottet.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, blef ifrågavarande Kongl. proposition hänvisad till Stats-Utskottet; och skulle det anförande, som Herr Johan Johansson i anledning af samma Kongl. proposition nu afgifvit, äfvenledes till Utskottet öfverlemnas.

§ 5.

Föredrogs och lades till handlingarne Stats-Utskottets Memorial N:o 63 i anledning af erhållen återremiss å andra mom. af samma Utskotts memorial N:o 59, med förslag till voteringsproposition rörande frågor under Sjetta Hufvudtiteln.

§ 6.

Föredrogs och biföllos Stats-Utskottets Utlåtanden.

N:o 64, med anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, angående bestridande af en del kostnader för den senast företagna arktiska expeditionen; samt

N:o 65, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, angående afsöndring af jord från Kronohemmanet Tostebyn.

§ 7.

Vid föredragning af Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 7 (i samlingen N:o 18), blef detsamma, på begäran, för andra gången bordlagdt.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes Första Kammarens protokollsutdrag N:o 133, med delgifvande af Kammarens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 5, om åtgärder för att åstadkomma skyndsammare offentliggörande af Riksdagens förhandlingar.

§ 9.

Upplästes och godkändes nedannämnda förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser, afgifna

af *Stats-Utskottet*:

N:o 10, angående upplåtelse till Westmanlands läns hushållningssällskap af ett till landshöfdingeindelningen i nämnda län hörande jordområde;

N:o 11, angående upplåtelse till Köpings stad af vissa delar utaf kronolägenheterna Byslätten och Köpingsån med dertill hörande stora och lilla Gåskärret;

N:o 12, angående upplåtelse till Köpings stad af en del utaf kronolägenheten Hushagen;

N:o 13, angående afsöndring af jord från Öfverstebostället Kronobäck vid Calmar regemente till Mönsterås församlings folkskola i Calmar län;

N:o 14, angående eftergift till förmån för staden Halmstad af Kronans rätt till danaarf efter skraddaren P. Sandberg;

N:o 15, angående eftergift till förmån för enkan Karin Svensson, född Olsson, af Kronans rätt till danaarf efter hennes man, Artilleristen C. N. B. Svensson;

N:o 16, angående upphörande af optionsrätt till arrende af landstatsboställe, som efter indragning till statsverket för dess räkning för första gången utarrenderas;

N:o 17, angående sökt eftergift å arrendet för Wenngarns kungsgård; och

N:o 18, angående afsöndring af jord från öfverjägmästarebostället Hallby storegården i Skaraborgs län; samt

af *Lag-Utskottet*:

N:o 19, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till förordning angående förändradt sätt för offentliggörande i kyrka af allmänna författningar och kungörelser samt enskilda tillkännagifvanden; och

N:o 20, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, med förslag till förordning angående ändring och tillägg i vissa delar af sjölagen.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag rörande de i detta sammanträde fattade beslut.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{1}{4}$ 3 e. m.

In fidem
II. Husberg.

Onsdagen den 15 April.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 8 i denna månad.

§ 2.

Föredrogs Lag-Utskottets utlåtande N:o 23, i anledning af väckta motioner om ändring i gällande föreskrifter rörande förvaltningen af ommyndigs egendom.

1:sta punkten.

Utskottets hemställan bifölls.

2:dra punkten.

Härvid anförde:

Herr J. P. Nilsson: Jag vill endast anhålla att med några få ord till protokollet tillkännagifva orsaken, hvarför jag väckte denna motion. Det har nemligen visat sig, att de för närvarande stadgade kontroll å förmyndares förvaltning ej äro tillräckligt betryggande, utan myndlingarne ofta till följd af förmyndarnes oredlighet och bristande vederhäftighet förlora sin egendom, hvarföre det är af den största vigt att åtminstone någon del af tillgångarne ställes utom förmyndarens för-